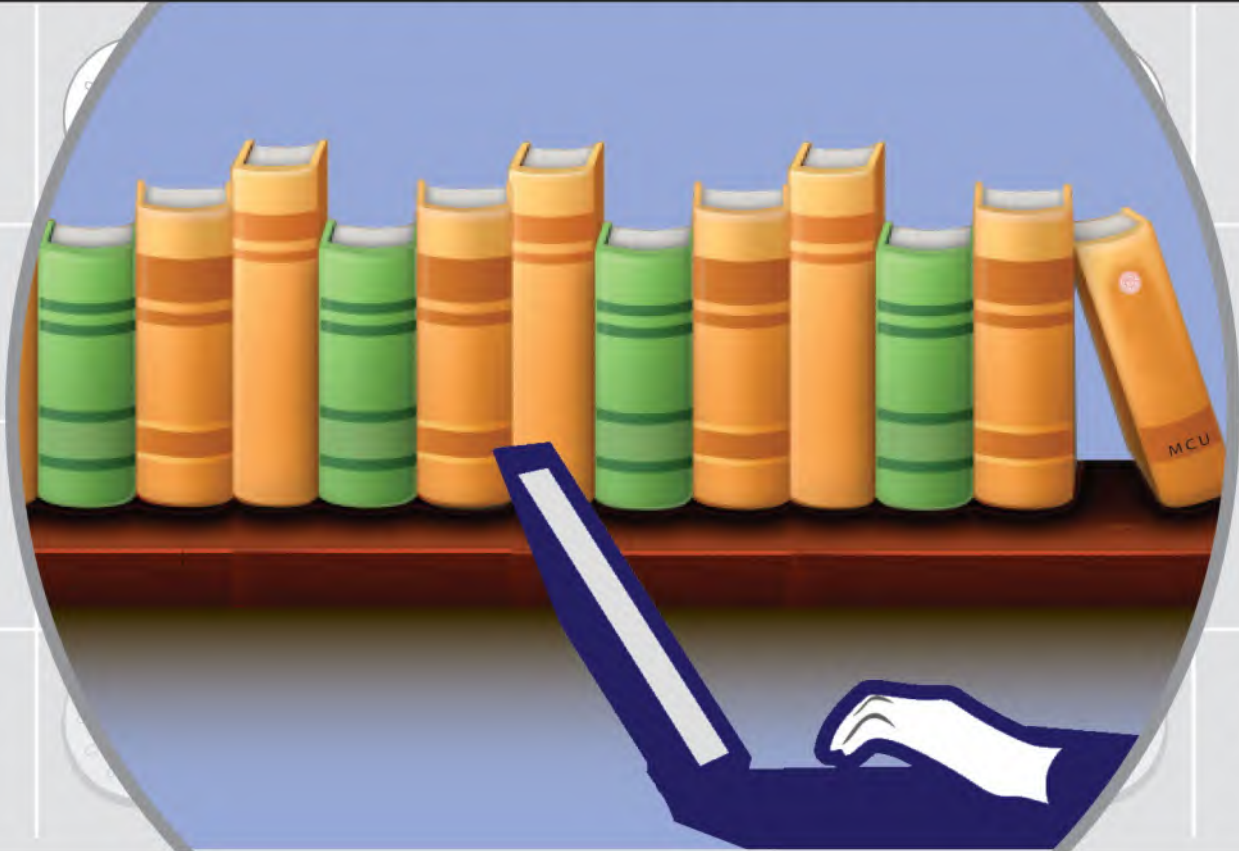

วารสาร มหาจุฬาราชการ

Mahachula Academic Journal

ISSN : 2408 - 1078

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๘ Vol.2 No.1 January - June 2015

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

วารสาร มหาจุฬาราชการ Mahachula Academic Journal

ISSN : 2408 1078

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๘

Vol.2. No.1 January – June 2015

● วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นวารสารวิชาการ ราย ๖ เดือน (ปีละ ๒ ฉบับ) คือ ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม-มิถุนายน, ฉบับที่ ๒ เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร่บทความวิชาการ และบทความวิจัยแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ในขอบข่ายเนื้อหาสาขาวิชาสังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

■ บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิง ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

■ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย ๒ ท่านต่อบทความ

■ ทรัพย์สินและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทรัพย์สินของความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● เจ้าของ

กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานอธิการบดี ห้อง ๓๐๕ เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ถนนพลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘๐๐๐ ต่อ ๘๗๗๓, โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘๐๑๓

www.jma.mcu.ac.th

● ที่ปรึกษาวารสารมหาจุฬาราชการ

พระพรหมบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.

อธิการบดี

พระศรีคัมภีร์ญาณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระสุธีธรรมานุวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พระราชวรมณี, ดร.

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

พระปลัดมารุต วรมงคล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

คณบดีคณะครุศาสตร์

พระมหาขวัญชัย กิตติปาโล

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

● บรรณาธิการ

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.

● หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายสุชญา ศิริธัญญ

● กองบรรณาธิการ :

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ พรหมเลิศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดร.วีรชาติ นิมนองค์

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

นายสุภฐาน สุตาจันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารทางวิชาการ (Peer Review)

สาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, ครุศาสตร์, มนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์

■ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุธีวรญาณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุธีธรรมานุวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รังษิ์ สุทนต์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรียงชัย หมั่นชนะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุยะใจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระกาญจน์ กนกกมลเศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ศุภษร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

■ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ พิเศษ อติศักดิ์ ทองบุญ

ราชบัณฑิต

ศาสตราจารย์ ดร.วิษระ งามจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา จันทร์แก้ว

มหาวิทยาลัยบูรพา

(๕)

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชุดา หุ่นวิไล
รองศาสตราจารย์ ดร.เมธาวี อุดมธรรมมานภาพ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
รองศาสตราจารย์ ดร.สนธิ สัตโยภาส
รองศาสตราจารย์ ดร.เสริมศรี ไชยศรี
รองศาสตราจารย์ สยาม คำปรีดา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นลินี ณ นคร
ดร.วีรชาติ นิมนองค์
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตระ
ดร.มารุต พัฒนา
ดร.ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ

ดร.วันชัย สุขตาม

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พิธีจัญอักษร

พระมหาเอกลักษณ์ จิตตเทโว
นายสุภฐาน สุดาจันทร์
นายธานี สุวรรณประทีป
นายสุรัตน์ คำโสภา

งานสมาชิก

นายสุภฐาน สุดาจันทร์

บันทึกข้อมูล

นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

นายสินชัย วงษ์จำนงค์
นางสาวสุจิตรา ขวดรัมย์
นายสันตต์ จันทร์ทาทอง

งานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

นายณพดล เพ็ญประชุม

- **นิติกร**

นายธวัช แยมปัว

- **ภาพ/ศิลปะ**

พระมหาสุระศักดิ์ ชีรวโส

- **ออกแบบปก**

นางสาวจุฬารัตน์ วิชานาติ

- **จัดรูปเล่ม**

นายสมบุญณ์ เพ่งพิศ

- **พิมพ์ที่**

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๑๑- ๑๗ แขวงบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๖๒๓ ๕๖๒๔ โทรสาร ๐๒ ๖๒๓ ๕๖๒๓

บทบรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๘ ได้รวบรวมบทความวิชาการของผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย รวมถึงคณาจารย์ต่างสถาบัน ร่วมส่งบทความทางวิชาการมาร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ทำให้มีโอกาสดำเนินการศึกษาพุทธธรรมและการนำไปประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ รวมถึงได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม

ในครั้งนี้องค์บรรณาธิการและคณะทำงานฝ่ายจัดทำวารสารมหาจุฬาริชาการ ได้รับเกียรติจากผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย และคณาจารย์ต่างสถาบัน ได้ส่งบทความวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่ ประกอบด้วยบทความทางวิชาการ เนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและปรัชญาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และบทความวิจัย ซึ่งรายละเอียดบทความต่างๆ ของบรรณาธิการ ได้กล่าวถึงเนื้อหาของแต่ละบทความโดยสรุปภายในเล่ม ดังนี้

บทความที่ ๑ เรื่อง “**บัณฑิตตามพุทธวิธี**” โดย พระมหาสมบุญ สุธมโม, ดร. โดยมีสาระสำคัญคือ ความหมายของบัณฑิต เมื่อเป็นบัณฑิตก็ควรจะต้องดำเนินชีวิตให้เข้าถึงจุดหมายชีวิตคือประโยชน์ ๓ ประการ คือ (๑) ทิฐฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน (๒) สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า (๓) ปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุด และคำว่า บัณฑิตในทางโลก หมายถึง ผู้ทรงความรู้ ผู้มีปัญญานักปราชญ์ หรือผู้สำเร็จการศึกษา ๓ ขั้นคือ ปริยญาตรี ปริยญาโท ปริยญาเอก เรียกว่า บัณฑิตมหาบัณฑิต และคหบดีบัณฑิต ส่วนบัณฑิตในมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อให้บัณฑิตมีความรอบรู้ เชี่ยวชาญในเรื่องพระพุทธประวัติ สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจัยวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแตกฉาน เพื่อให้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้นำสังคมทางด้านปัญญาและจิตใจ และสามารถนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม ในการศึกษาเพื่อรับปริยญาทางพระพุทธศาสนา เริ่มต้นจากการศึกษา เรียกว่า ไตรสิกขา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ผิวกัณหอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน พระพุทธศาสนาได้เน้นความสำคัญเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาเป็นอย่างมาก เนื่องจากหลักปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งหมดจัดรวมอยู่ในหลักไตรสิกขา

บทความที่ ๒ เรื่อง “**สาเหตุของภาวะโลกร้อน ตามทฤษฎีทางพระพุทธศาสนา**” โดย ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ ราชบัณฑิต มีสาระสำคัญ คือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นทั่วโลก

ส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อนที่นับวันจะก่ออันตรายต่อโลก และสิ่งมีชีวิตทั้งปวง นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้ต่างพยายามค้นหาสาเหตุและวางมาตรการป้องกันขึ้นหลายมาตรการตามที่เห็นสมควร ดังตัวอย่างที่ได้ยกมาเป็นความน่าของบทความนี้ ที่ได้เสนอมาตรการลดภาวะโลกร้อนตามทฤษฎีทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้แก้ปัญหาที่สาเหตุ และสาเหตุที่สำคัญของปัญหา เรื่องภาวะโลกร้อน ได้แก่ อุกุศลมูล ๓ คือ โลภะ โทสะ และโมหะ ที่อยู่ในใจของคนทุกคน ซึ่งในบางกรณีโลภะ โทสะ โมหะ สำแดงออกมาในรูปของ ราคะ ตัณหา โกธะ(ความโกรธ) และอวิชชา(ความไม่รู้จริง) ก็มี ถ้าชาวโลกพร้อมใจกันลด ละ อุกุศลมูลเหล่านี้ลง ภาวะโลกร้อนจะบรรเทาและหายไป

บทความที่ ๓ เรื่อง “**ผู้หญิงขายไข่โหลหมื่น : วิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่อง ‘เหตุปัจจัย’ ในพุทธปรัชญา**” โดย ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสงค์ และ รศ. ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ได้เสนอว่า การกระทำของคนไทยในปัจจุบัน ผู้มีจิตเปราะบาง รักง่าย เชื่อง่าย หน่ายเร็ว ไม่รู้จักรอคอย และอื่นๆ อีกมาก กรณีผู้หญิงขายไข่ตนเองเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ แต่เมื่อนำกรณีนี้ไปวิเคราะห์ตามแนวคิดเหตุปัจจัยในทัศนะพุทธปรัชญาแล้ว ช่วยให้มีความเข้าใจที่กระจ่างขึ้นว่า แท้ที่จริงแล้วการกระทำของผู้คนนั้นเป็นไปตามอริยสัจของมนุษย์ ผู้ยังเป็นปุถุชนที่ยังเปี่ยมด้วยกิเลสตัณหาคือยังต้องการ พอใจ และประสงค์สิ่งต่างๆ ที่ต้องนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อมีเหตุปัจจัยภายนอกครอบงำคือคำพูดและข้อความของคนบางคนผู้ชักชวนเธอให้ขายไข่ ซึ่งสอดคล้องกับความประสงค์ ความต้องการ และความพึงพอใจที่มีอยู่ภายในใจของเธอ มีส่วนกระตุ้นและปลุกเร้าให้เธอต้องรีบตัดสินใจขายไข่ของตนในทันที ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ากิเลสตัณหาที่นอนนิ่งอยู่ภายในใจของเธอต่างหาก ซึ่งเป็นรากเหง้า มูลเหตุ และสาเหตุ จนกลายเป็นเหตุปัจจัยที่คอยเกื้อหนุนและสนับสนุนให้เธอกระทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ

บทความที่ ๔ เรื่อง “**สรรพวิทยานานาแขนงในพระไตรปิฎก**” โดย รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร มีสาระสำคัญ คือ พระไตรปิฎก : วรรณกรรมสะท้อนความจริงชีวิตมนุษย์หลายด้าน ใช่ว่าจะมีแต่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือเรื่องสำหรับชาวพุทธเท่านั้น พระไตรปิฎกเป็นแหล่งรวมสรรพวิทยาเป็นคลังวรรณกรรมขนาดใหญ่ มีคำสอนหลายชั้น หลายระดับ หลายแนว หลายลักษณะ ที่สามารถสนองความใฝ่รู้ของทุกคนที่แม้จะมีภูมิปัญญาต่างกัน เมื่อรู้อย่างนี้ ชาวพุทธจึงควรศึกษาพระไตรปิฎกพร้อมศาสตร์อื่น ๆ เพื่อบูรณาการความรู้ โดยไม่ปิดกั้นตนเอง

บทความที่ ๕ เรื่อง “**ระบบและทฤษฎีพุทธจิตวิทยา**” เรื่อง “ระบบและทฤษฎีพุทธจิตวิทยา” โดย ผศ.ดร.เรียงชัย หมื่นชนะ มีสาระสำคัญ คือ กล่าวถึงคำว่า ระบบ คือ ชุดของสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กันหรือการพึ่งพาซึ่งกันและกันของสิ่งที่มีการดำรงอยู่ที่แตกต่างกันและมีอิสระที่ได้ถูกรวบรวมในรูปแบบบูรณาการทั้งหมด ในความหมายหมายถึงชุด (set) ของส่วนประกอบ (element) ที่มีลักษณะสัมพันธ์กัน

(๘)

โดยการรวมกันเป็นกลุ่ม (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output) จุดเน้นของระบบจะเน้นไปที่กระบวนการ หมายถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานที่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าจะทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้ผลที่ต้องการ ขั้นตอนการปฏิบัติงานจะต้องปรากฏให้ทราบโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของเอกสาร หรืออิเล็กทรอนิกส์หรือโดยวิธีอื่น และในการศึกษาพุทธจิตวิทยา ได้ถือเอาองค์ประกอบของระบบเป็นแนวทางในการศึกษาพุทธจิตวิทยา คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ขอบเขตเนื้อหา สมมติฐานสาขา พัฒนาการของการศึกษาพุทธจิตวิทยา คำสอนแม่บท การศึกษาจากวรรณคดีการศึกษาพุทธจิตวิทยาจากพุทธสาวก สาระพุทธจิตวิทยา การพัฒนาจิตและจิตวิทยาประยุกต์ในลักษณะบูรณาการอย่างสัมพันธ์กัน ทฤษฎีหมายถึงกลุ่มความคิดที่มีเหตุผล ซึ่งได้มาจากการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายเรื่องราวหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล โดยผ่านการทดลองอย่างน่าเชื่อถือ

บทความที่ ๖ เรื่อง “**เฮอร์เมนุติกส์: ศาสตร์แห่งความเข้าใจ (ตีความ) ของพระพุทธปรัชญา (ศาสนา) เถรวาทและมหายานเชิงเปรียบเทียบ**” โดย ดร.วีรชาติ นิมนองค์ มีสาระสำคัญ คือ อรรถปริวรรตศาสตร์ (เฮอร์เมนุติกส์) หรือ ศาสตร์แห่งการตีความหรือศาสตร์แห่งความเข้าใจ ทำให้ชาวพุทธส่วนใหญ่ยอมรับซึ่งกันและกันได้ว่าพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปนั้นแบ่งออกเป็น ๒ นิกายหลัก คือ เถรวาทและมหายาน ถึงแม้จะมีนักวิชาการพยายามจะแบ่งพระพุทธศาสนาออกเป็น ๓ นิกาย โดยเพิ่มวัชรยานเข้ามาอีก จนมีคำพูดติดปากว่า เอ็มทีวี (MTV) แต่โดยทั่วไปวัชรยานยังคงจัดเป็นมหายาน ดังที่ทราบกันแล้วว่า มหายานใช้หลักการตีความเรียกว่า อูบายโกศล แต่เถรวาทเรียกว่า หลักอนุพัพพมรรค ซึ่งทั้งสองทฤษฎีต่างมีเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นของตัวเอง แต่ที่สำคัญ หลักอูบายโกศลนั้น แท้จริงก็มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกของเถรวาทอยู่ก่อนแล้ว แต่มหายานได้พัฒนาเทคนิควิธีจนกลายเป็นอัตลักษณ์พิเศษที่แม้แต่เถรวาทก็ต้องนำกลับมาใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องเล่าในธรรมบทอรรถกถาและนิทานชาดก

บทความวิจัยที่ ๗ เรื่อง “**การบูรณาหลักธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังบริหาร**” โดย พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศ.ดร. โดยผู้เขียนได้เสนอว่า การที่จะบริหารงานโดยใช้หลักพุทธธรรมมาเพิ่มประสิทธิภาพได้นั้น สิ่งสำคัญก็คือคน ดังนั้น จึงต้องเพิ่มพลังบริหารโดยบำเพ็ญไตรสิกขาเพื่อให้เกิดความตั้งมั่นทางจิต ซึ่งจะทำให้คนมีพลังพิเศษมากกว่าคนธรรมดาทั่วไป เป็นพลังทางจิตที่บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส เมื่อคิดก็มีพลัง เมื่อพูดก็มีพลัง เมื่อทำก็มีพลังมากกว่าปกติ ผู้ผ่านการศึกษอบรมกถ่อมเกลตามหลักไตรสิกขา มีศรัทธามั่นคงแข็งแรงเกิดจากพินิจใคร่ครวญด้วยตัวเองอย่างถ่องแท้แล้ว มีวิริยะคือความเพียรชอบที่กล้าแกร่งไม่ท้อถอยแม้จะประสบปัญหาอุปสรรค มุ่งหน้าไปไม่หยุดหย่อน มีสติมั่นคงต่อเนื่องไม่ขาดตอน ระลึก

รู้ตัวระวังมิให้อุทิศจิตเกิดขึ้นได้ไม่ว่าจะประสบอารมณ์น่าพอใจหรืออารมณ์ไม่น่าพอใจมีสติระลึกตัว
ทุกขณะจิต ในขณะเดียวกันก็ต้องรู้จักประมาณตน โดยมีคติว่า “คนที่ยืนเขย่งเท้าย่อมยืนอยู่ได้ไม่นาน”
ความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้ทำตัวเหมือนน้ำ บริหารงานโดยใช้พระคุณมากกว่าการใช้วิธีแบบพระเดช

บทความวิจัยที่ ๘ เรื่อง “กระบวนการทัศน์ของการบริหารจัดการของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
บนพื้นที่สูง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่” โดย อาจารย์ประเสริฐ ชัยพิภุสิต และ
ผศ.ประเสริฐ ปอนถิ่น งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักการการบริหารจัดการของ
พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในการพัฒนา
ชุมชนบนพื้นที่สูง ๓) เพื่อเป็น ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการที่เหมาะสม สำหรับการนำไปใช้ในการ
พัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงผลการวิจัยมีดังนี้ด้านการปกครอง พบว่า ในแต่ละชุมชนมีพระสงฆ์หรือสามเณร
ปฏิบัติงาน จำนวน ๑ รูป มีศิษย์วัดอยู่บ้างเล็กน้อย และมีการเข้าร่วมประชุมร่วมกับชาวบ้าน ในชุมชน
บางแห่งมีแกนนำชาวพุทธ มีหัวหน้าศูนย์เป็นผู้บังคับบัญชาเบื้องต้นเป็นผู้กำกับดูแลให้คำปรึกษาแก่
พระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในอาศรมตามหมู่บ้าน แต่ไม่มีอำนาจในการให้คุณให้โทษ และอำนาจในการ
ตัดสินใจในการสั่งย้าย ปฏิบัติงานตามนโยบายของโครงการพระธรรมจาริก หรือรับคำสั่งจากผู้บริหาร
โครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา มาปฏิบัติเท่านั้น การปกครองจึงมีลักษณะ
รวมศูนย์อำนาจ ไม่กระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นหรือศูนย์ส่งเสริมศีลธรรมบนพื้นที่สูง ทำให้งานของ
พระธรรมจาริกไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงด้านการศาสนศึกษา ด้านการ
ศึกษาสงเคราะห์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านสาธารณูปการและด้านสาธารณสงเคราะห์ตลอดถึง
ด้านการพัฒนาชุมชน ตามความต้องการของสมาชิกชุมชน โดยเสนอโครงการไปยังหน่วยงานระดับ
ท้องถิ่นหรือเสนอต่อโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค

บทความวิจัยที่ ๙ เรื่อง “การสื่อสารเพื่อการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงคุณค่าประเพณี
แม่น้ำช้าง ตำบลนาพูนอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่” โดยนางสาวอมรรรัตน์ แปนนา และอุบลวรรณ
เปรมศรีรัตน์ มีสาระสำคัญ คือ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาประวัติประเพณีแม่น้ำช้าง
ถึงรูปแบบพิธีกรรม บทบาท องค์ประกอบ หน้าที่ ของประเพณีแม่น้ำช้าง ๒) เพื่อศึกษาลักษณะ
การเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีกรรม บทบาท องค์ประกอบ หน้าที่ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง
รูปแบบพิธีกรรม บทบาท องค์ประกอบ หน้าที่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร
ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสัมภาษณ์
แบบกลุ่ม กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบพิธีกรรมประเพณีแม่น้ำช้าง กลุ่มผู้สูงอายุ
ในชุมชน กลุ่มเยาวชน กลุ่มภายนอกชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลนาพูน ผลการศึกษาพบว่า

(๑๐)

ประเพณีแห่ผ้าช้างเป็นประเพณีสำคัญที่จัดขึ้นมาเพื่อขอขมาช้างที่เคยใช้คำพูดหยาบคาย บังคับใช้งาน และยังเป็นประเพณีเพื่อระลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อให้แนวทางในการเพาะปลูก พืชผลในแต่ละปี ประเพณีนี้จัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี หน้าที่ของประเพณีแห่ผ้าช้างคือ ทำหน้าที่ระดมพลังชุมชน สืบทอดความเชื่อ สร้างความสามัคคีเป็นปึกแผ่น สืบทอดอัตลักษณ์ สร้างความมั่นคงในจิตใจ ความบันเทิง เป็นต้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของประเพณีแห่ผ้าช้าง คือ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ประกอบอาชีพ การเมืองท้องถิ่น การท่องเที่ยวและวัฒนธรรม โดยมีแนวทาง ในการฟื้นฟูและอนุรักษ์คือ จัดทำประวัติและขั้นตอนประเพณีแห่ผ้าช้าง ในรูปแบบหนังสือแล้วนำไป มอบให้ห้องสมุดโรงเรียน เพื่อให้นักเรียน เยาวชน ได้ศึกษาและเก็บไว้ยั้งศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ รวมถึงการจัดกิจกรรมที่ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมพิธีกรรมได้ตามความถนัด ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้แก่ ชุมชนอื่น ๆ เข้ามาร่วมประเพณีและนำไปเป็นตัวอย่างประเพณีแก่ชุมชนอื่นๆ บทความนี้นำเสนอ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมแห่ผ้าช้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ชาวชนชนนาพูนร่วมกัน รักษาไว้ แต่ยังคงรักษาการเคารพนับถือช้าง บรรพบุรุษ นับถือผี ซึ่งเป็นความเชื่อของชาวบ้านตลอดมา เพื่อให้เกิดความสงบสุข ผี คน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเคารพซึ่งกันและกัน บทความชิ้นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การสื่อสารเพื่อการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงคุณค่าประเพณี แห่ผ้าช้าง ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

สำหรับรายละเอียดบทความทั้งหมดนี้ ผู้ใดต่อการศึกษา สามารถค้นหาได้จากบทความดังกล่าว ในวารสารเล่มนี้ และพบกันอีกในวารสารมหาจุฬาราชการ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

บรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาราชการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(๖)
บันทึกตามพุทธวิธี	
พระมหาสมบุรณ์ สุธมโม, ดร.	๑
สาเหตุของภาวะโลกร้อนตามทฤษฎีทางพระพุทธศาสนา	
ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ	๑๘
ผู้หญิงขายไข่ใบละหมื่น : วิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่อง ‘เหตุปัจจัย’ ในพุทธปรัชญา	
ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสงค์ และ รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์	๓๒
สรรพวิทยานานาแขนงในพระไตรปิฎก	
รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร	๕๐
ระบบและทฤษฎีพุทธจิตวิทยา	
ผศ.ดร.เรืองชัย หมั่นชนะ	๖๓
เฮอร์เมนุติกส์: ศาสตร์แห่งความเข้าใจ (ตีความ) ของพระพุทธปรัชญา (ศาสนา)	
เถรวาทและมหายานเชิงเปรียบเทียบ	
ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์	๗๙
การบูรณาหลักธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังบริหาร	
พระศรีคัมภีรญาณ, ศ.ดร.	๙๓
กระบวนการทัศน์ของการบริหารจัดการของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง	
อำเภอภักขณวิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่”	
อาจารย์ประเสริฐ ชัยพิภุสิต และ ผศ.ประเสริฐ ปอนถิ่น	๑๑๐
บทความวิจัย การสื่อสารเพื่อการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงคุณค่าประเพณีแม่น้ำช้าง	
ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่	
อมรรัตน์ แปนนา และ รศ.อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์	๑๒๕
วิจารณ์หนังสือ Buddhist Sociology (พุทธสังคมวิทยา)	
สุชญา ศิริธัญญาร	๑๔๐

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน ๑๔๖
- แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงในวารสารมหาจุฬาริชาการ ๑๕๒
- หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสารมหาจุฬาริชาการ ๑๕๔
- ขั้นตอนการดำเนินงานของวารสารมหาจุฬาริชาการ ๑๕๕

บัณฑิตตามพุทธวิธี

The Pandita according to the Buddhist Methods

พระมหาสมบุญ สุธมโม, ดร.

Phramaha Somboon Sudhammo, Dr.

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บัณฑิตในทางโลก หมายถึง ผู้ทรงความรู้ ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ หรือผู้สำเร็จการศึกษา ๓ ขั้น คือ ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก เรียกว่า บัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต ส่วนบัณฑิตในมหาวิทยาลัยสงฆ์มีวัตถุประสงค์หลัก คือ ๑) เพื่อให้บัณฑิตมีความรอบรู้ เชี่ยวชาญในเรื่อง พระพุทธประวัติ สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจัยวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแตกฉาน ๒) เพื่อให้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้นำสังคมทางด้านปัญญาและจิตใจ และ ๓) สามารถนำหลัก พุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมในการศึกษาเพื่อรับปริญญา ทางพระพุทธศาสนา เริ่มต้นจากการศึกษา เรียกว่า ไตรสิกขา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติ ที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้อย่างยิ่งขึ้นไป จนบรรลุจุดหมาย สูงสุด คือ พระนิพพาน

พระพุทธศาสนาได้เน้นความสำคัญเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาเป็นอย่างมาก เนื่องจากหลักปฏิบัติ ธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งหมดจัดรวมอยู่ในหลักไตรสิกขา เมื่อไตรสิกขาเป็นหลักคำสอนที่ครอบคลุม หลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมแห่ง การศึกษา การรับปริญญาเป็นบัณฑิตตามพุทธวิธี จึงเป็นเรื่องการศึกษาพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : พุทธวิธี, ไตรสิกขา, บัณฑิต

Abstract

Panditas in the worldly sense mean the knowledgeable people, the savant, the man of learning and the 3 graduates :- the bachelor degree, the master degree and the doctorate degree. The Panditas in Buddhist University are of 3 objectives :- 1) to have the omniscience and the experience about the history of Buddhism and the analysis, the criticizes and the researches about proficient Buddhism. 2) to have the virtuous and the moral, the Societies” Leader of the intellect and the mind. 3) to apply the propagation of Buddha Dhammas for developing the life and the societies. In the Buddhist Methods in the education for degrees, there are the educations called Ti Sikkhàs, which mean the clauses for studying and the precepts which are the principles for study. There are the practices for the higher body, speech, mind, and the intelligence to reach the enlightenment.

Buddhism emphasized the important Ti Sikkhàs, because of the Dharmas practices in all Buddhism principles including the Ti Sikkhàs. It is the Doctrine covering all the Buddhist principles. Then, we can say Buddhism is of the Doctrines of Education. The receiving of the Degrees to be the Panditas according the Buddhist Methods is the Buddhist Education.

Keywords : the Buddhist Methods, Ti Sikkhàs, Pandita

บทนำ

ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการเกี่ยวกับการศึกษาย่อมรู้ดีว่า การศึกษาที่สมบูรณ์นั้นไม่ใช่มุ่งเฉพาะความเป็นเลิศทางวิชาการเท่านั้น แต่ต้องเน้นมุ่งสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) แสดงธรรมบรรยายที่เกี่ยวกับการศึกษาท่านอ้างคำพูดของไอน์สไตน์ที่กล่าวว่า “การสอนคนให้มีความรู้เชี่ยวชาญพิเศษเพียงอย่างเดียวไม่พอ ถ้าทำอย่างนั้น คนก็จะกลายเป็นเครื่องจักรกลที่เป็นประโยชน์ชนิดหนึ่ง” แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล ไม่ใช่เครื่องจักรกล แม้แต่อาริสโตเติล (Aristotle) อิมมานูเอล คานท์ ก็ล้วนแต่เชื่อในทฤษฎีนี้ที่ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล” และเมื่อมีเหตุผลก็ต้องพัฒนาได้ โดยพัฒนามาจากภายในนั้นแหละ ไม่ใช่ปฏิสังขรณ์เอาเครื่องอะไหล่

ใส่เข้าไปใหม่เหมือนเครื่องจักร^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ได้จัดลำดับการศึกษาระดับอุดมศึกษาใหม่ โดยจัดปริญญา ๓ ชั้นของทางโลกนั้นเป็นกลุ่มวิชาการ และจัดปริญญาทางพระพุทธศาสนาเป็นกลุ่ม จรณะ พระเดชพระคุณได้อธิบายว่า ระบบปริญญา ๓ ชั้นทั้งตามแบบสถาบันการศึกษาทั่วไปและแบบ พระพุทธศาสนาต่างช่วยเสริมกันและกัน สรุปได้คือ ขณะที่เรียนวิชาการแขนงต่าง ๆ ก็เรียนไป รู้อะไร รู้ให้จริง เมื่อเห็นว่ารู้พอสมควรแล้วก็หันมาพัฒนาตนให้จิตใจนิ่ง ใจสดใส เพื่อนำความรู้วิชาการออกมา ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่

ขั้นตอนของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทางโลก แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ (๑) ปริญญาตรี ศึกษา แบบกว้าง ๆ (๒) ปริญญาโท ศึกษาเจาะลึกลงไปในเรื่องวิชา (๓) ปริญญาเอก ศึกษาเจาะลึกลงไปเฉพาะ เรื่อง นี้เป็นปริญญาทางโลก

ส่วนปริญญาทางพระพุทธศาสนา ก็มี ๓ ชั้นเหมือนกัน เรียกว่า การกำหนดรู้ การทำความรู้จัก การทำความเข้าใจโดยครบถ้วน คือ (๑) ญาณปริญญา กำหนดรู้ คือขั้นรู้จักเฉพาะสิ่งนั้น ได้ชื่อว่า รู้จักสิ่งนั้นแล้ว (๒) ตีรณปริญญา กำหนดรู้ คือขั้นพิจารณา ด้วยการพิจารณาเห็นโดยความเป็น ของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เช่น เวทนาเป็นของไม่เที่ยง มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา (๓) ปหานปริญญา กำหนดรู้ คือรู้ด้วยการละ เลิก โดยตัดทางมิให้ฉันทะเกิดขึ้น มีขึ้นได้ในสิ่งนั้น คือรู้ ว่าสิ่งนั้นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็ละอนิจจสัญญา^๒ ได้ เป็นต้น

ตามทัศนะพระพุทธศาสนา การศึกษามีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก เพราะใช้เป็น เครื่องมือฝึกฝนพัฒนาคนให้มีความสามารถในการแก้ปัญหา หรือเป็นผู้พร้อมที่จะแก้ปัญหาได้สำเร็จ

^๑ พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ, ผศ.ดร. “ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) : วิเคราะห์จากหนังสือ “ทางสายกลางของการศึกษาไทย”, บทความวิชาการ มจร., ๒๕๔๖, หน้า ๕ [ออนไลน์] แหล่ง ที่มา : <http://www.mcu.ac.th/>, (๑๐ มีนาคม ๒๕๕๘)

^๒ อนิจจสัญญา คือกำหนดรู้ความไม่เที่ยงแห่งสังขาร หนึ่งในสัญญา ๑๐ ได้แก่ ความกำหนดหมายสำหรับ พิจารณาการเจริญกรรมฐานมี ๑๐ คือ (๑) อนิจจสัญญา (๒) อนัตตสัญญา กำหนดรู้ความเป็นอนัตตา (๓) อสุภสัญญา กำหนดรู้ความไม่งามแห่งร่างกาย (๔) อาทินวสัญญา กำหนดรู้ความทุกข์ทางกาย (๕) ปหานสัญญา กำหนดรู้เพื่อละ อกุศลวิตก (๖) วิราคสัญญา กำหนดรู้วิราคะว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต (๗) นิโรธสัญญา กำหนดรู้นิโรธ วิราคะว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต (๘) สัพพโลเกอนภิตตสัญญา กำหนดรู้ความไม่น่าเพลิดเพลิน (๙) สัพพสังขารสุ อนิฏฐสัญญา (๑๐) อานาปานสติ สติกำหนดลมหายใจเข้าออก, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรม พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๙๑.

อย่างถูกต้องได้ผล ดำเนินชีวิตได้ราบรื่นด้วยดี เจริญก้าวหน้าบรรลุเข้าถึงจุดหมายตามที่ต้องการ การศึกษาจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวผู้ศึกษาเอง ดังมีพระพุทธพจน์ที่ว่า ตนแลเป็นที่พึ่งของตน^๓

เพราะถึงแม้ครูอาจารย์จะเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้วยวิทยาการต่าง ๆ ที่สามารถ นำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จในที่สุด แต่ความสำเร็จที่ได้รับนั้นย่อมอยู่กับผู้ศึกษาเอง การศึกษาในยุค ปัจจุบันเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศชาติ บ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรือง ประชาชาติ จะต้องมีความรู้ความสามารถในทุก ๆ ด้าน การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการดำเนินชีวิตทำให้สังคมก้าวหน้าและสงบสุข นอกจากนี้ ยังทำให้คนในชาติมีความรู้ความสามารถ ความชำนาญในการประกอบอาชีพ และเพื่อมิให้การศึกษา เป็นไปในทางใช้ความรู้ไปเพื่อต่อสู้ แข่งขันเอาเปรียบผู้ที่ยด้อยกว่า ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่า ส่วนรวม ทางพระพุทธศาสนาจึงเน้นการศึกษา ๓ เรียกว่า สิกขา ๓ หรือไตรสิกขา

ความเป็นมาของการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเริ่มต้นที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในวัชชีปุตตสูตรว่า

พระพุทธเจ้าขณะทรงประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ปามหาวัน เขตกรุง เวสาลี มีภิกษุวัชชีบุตรไปเฝ้าทูลว่า สิกขาบท ๑๕๐ ทียกขึ้นแสดงทุกกึ่งเดือน ข้าพระองค์ไม่สามารถศึกษาได้หมด พระพุทธเจ้าจึงตรัสถามว่าเธอจักสามารถ ศึกษาในสิกขา ๓ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ได้หรือไม่ ภิกษุวัชชีบุตรจึงกราบทูลรับแล้วปฏิบัติตามคำแนะนำของพระพุทธเจ้า ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุวัชชีบุตรได้ศึกษาสิกขา ๓ แล้ว ก็สามารถละราคะ โทสะ และโมหะได้^๔

ไตรสิกขา สิกขาสามหรือข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่างคือ (๑) อธิศีลสิกขา (๒) อธิจิตสิกขา (๓) อธิปัญญาสิกขา คำว่า ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา ๓ คำว่า สิกขา^๕ แปลว่าการศึกษา การสำเหนียก การฝึก ฝึกปรือ ฝึกอบรม ได้แก่ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือความหลุดพ้นหรือพระนิพพาน ไตรสิกขามี ๓ ประการ ได้แก่

^๓ พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๒/๓๑.

^๔ อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๕/๓๑๐-๓๑๑.

^๕ ภาษาสันสกฤตว่า ศึกษา ภาษาไทยว่า ศึกษา สิกขา บาลีแปลว่า เห็นเอง เห็นด้วยตนเอง เห็นซึ่งตนเอง สะ แปลว่า เอง อิกขะ แปลว่า เห็น สะ กับ อิกขะ คือ เห็นซึ่งตนเอง แล้วเห็นเพื่อตนเอง เห็นโดยตนเอง, พุทธทาสภิกขุ, การศึกษาและการรับปริญญาในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ : หจก. ภาพพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒.